

БІЗНЕС-ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПРИРОДНО-ГОСПОДАРСЬКИХ КОМПЛЕКСІВ

Ігор Бистряков д. е. н., проф., зав. відділом комплексної оцінки та управління природними ресурсами

Наталія Коржунова к. е. н., с.н.с., провідний науковий співробітник відділу

Леонід Бондар провідний економіст відділу

Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України»

Постановка проблеми

Питання оптимізації структури територіальних природно-господарських комплексів значною мірою обумовлено об'єктивними причинами, що пов'язані з децентралізацією управління соціально-економічним розвитком суспільства. Такий напрям лежить у площині загальних світових тенденцій, які характеризуються підвищенням рівня спеціалізації та концентрації виробничо-господарської діяльності в межах територіальних економічних систем регіонального та місцевого рівнів. Саме цей процес потребує визначення принципів організації господарської діяльності оновленого типу, що орієнтують на ефективне використання наявних місцевих ресурсів, включаючи природні, за умов перетворення їх у капіталізовану форму. Одночасно виникає необхідність прискорення територіальної інтеграції виробничо-господарських процесів у сфері використання природних ресурсів на засадах упровадження інноваційних механізмів природокористування, орієнтованих на місцеві конкурентні переваги, що формуються в контексті створення привабливого інвестиційного середовища.

З іншого боку, забезпечення сталого розвитку національних і територіальних соціально-економічних утворень потребує впорядкування системи економічних відносин саме в рамках формування відповідних бізнес-структур, мотивованих на вирішення питань ефективного використання місцевого природно-ресурсного потенціалу з метою підвищення соціальних стандартів, включаючи захист навколишнього природного середовища. При цьому акцент робиться на властивостях місцевих бізнес-структур щодо сприяння розвитку територій їх локалітету через формування доданої вартості та залучення нових інвестиційних потоків.

Саме тому необхідно враховувати принципи формування таких механізмів управління природними ресурсами і територіальної організації виробничо-господарських процесів, які б забезпечили гармонізацію економічного розвитку територій з їх природно-ресурсним потенціалом, а також інтересами місцевих територіальних громад.

Принципи бізнес-орієнтованої організації:

- підвищення рівня державно-приватного партнерства у сфері використання місцевих територіальних ресурсів;
- збалансування інтересів бізнес-структур різних типів, інтереси яких представлені на території;
- формування корпоративних структур управління місцевими природно-ресурсними капіталами;
- стимулювання стратегічного співробітництва і взаємодії на засадах конструктивної конкуренції та корпоративної суспільної відповідальності між суб'єктами господарювання для заохочення ведення відповідальних бізнес-практик та спільних заходів;

- урахування у системі управління фактора диференціації територіальних природно-господарських комплексів залежно від особливостей їх ендogenous природного, виробничого, соціального, культурного, організаційного потенціалів;
- інтеграція територіальних природно-господарських капіталів до національного та глобального фінансово-економічних просторів.

Ключові аспекти формування:

1. Територіальний природно-господарський комплекс доцільно формувати як систему, в рамках котрої забезпечується поєднання природних та виробничих утворень, що підпорядковані меті економічно ефективного використання природних ресурсів та відтворення якісного навколишнього природного середовища на засадах забезпечення гармонізації інтересів суб'єктів господарювання.
2. Основою функціонування територіальних природно-господарських комплексів визначити природні ресурси, що трансформовані в активи, здатні генерувати додану вартість і приносити прибуток. У цьому контексті необхідне створення дієвих інституційних умов, орієнтованих на ідентифікацію та зміцнення територіальної ідентичності як сукупності економічних, природних, соціальних та культурних особливостей території.
3. Забезпечити підвищення конкурентоспроможності територіальних активів на засадах гармонізації економічних інтересів, формування стабільних взаємозв'язків та конструктивного співробітництва між усіма зацікавленими сторонами. Суб'єктами господарювання територій є органи державної влади, місцевого самоврядування, бізнес-структури, а також неурядові організації.
4. Зосередити увагу на формуванні системи територіального корпоративного управління інтеграцією активів бізнес-користувачів природних ресурсів із застосуванням методів проектного управління, стратегічного співробітництва та конструктивної конкуренції. Підвищити роль приватного сектору в рамках розвитку партнерства з органами державної влади та місцевого самоврядування у сфері забезпечення сталого територіального розвитку.
5. Створити інституційні умови щодо: забезпечення в рамках територіальних природно-господарських комплексів генерування доданої вартості на основі використання місцевих ресурсів; формування відповідних бізнес-моделей та їх інтеграції до спільних ланцюгів створення вартості; формування у внутрішньому середовищі кожного бізнес-користувача природних ресурсів відповідальності та пов'язаності з територією початкової локалізації цих ресурсів по відношенню до збереження та відтворення асиміляційного потенціалу тощо.
6. Забезпечити інституційну підтримку малих та середніх підприємств як таких, що характеризуються високим ступенем територіальної прив'язаності та зацікавленості у сталому розвитку територій свого локалітету, а також підвищенні прибутковості їх діяльності та формування стійких конкурентних переваг.
7. Стимулювати безперервну модернізацію та здійснення інноваційної діяльності бізнес-структур щодо підвищення ефективності й продуктивності виробництва, зниження витрат, відповідне підвищення обсягів генерованої доданої вартості, нівелювання негативних впливів на навколишнє природне середовище, покращення стандартів життя територіальних громад.
8. Забезпечити імплементацію принципів корпоративної соціальної відповідальності та відповідальної конкурентоспроможності до процесів розробки бізнес-моделей з урахуванням умов впливу соціальних та екологічних факторів на основні параметри їх діяльності.
9. Сприяти розвитку процесів формування територіальних мереж територіальних господарських комплексів, кластерів, стратегічних виробничих альянсів між

окремими компаніями з налагодженням партнерських взаємовідносин бізнес-структур та державних установ, органів місцевого самоврядування, агентств з питань розвитку.

10. Відповідно до реалізації завдань сталого розвитку на місцевому рівні першочерговим завданням визначити стимулювання всіх зацікавлених сторін щодо вироблення спільного стратегічного бачення майбутнього через організацію діалогу та заохочення місцевого й регіонального партнерства.
11. Сформувані інституційні умови щодо самофінансування бізнес-структур у сфері раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища.
12. Забезпечити організацію моніторингу за процесами функціонування бізнес-структур та оцінки їх результатів діяльності на засадах прозорості, а також відкритості для громадськості.

Висновки

Сьогодні території володіють достатнім природно-ресурсним потенціалом, щоб відігравати значну роль у розробці та впровадженні інноваційних моделей сталого розвитку. Ефективна реалізація цього потенціалу можлива завдяки формуванню сучасних територіальних природно-господарських комплексів, які базуються на принципах бізнес-орієнтованої організації використання місцевих природних ресурсів. Цей напрям діяльності є потужним фактором інтеграції всіх зацікавлених у процесі сталого територіального розвитку суб'єктів господарювання. Першочерговим кроком є формування інституційних умов щодо стабільного співробітництва в рамках партнерств та мереж у напрямі зниження бар'єрів для виходу територіальних природно-ресурсних активів на фінансові ринки. Інтегровані в комплекс бізнес-структури отримують також кращі можливості для обміну інформацією, знаннями, інноваціями, а відтак сприяють суттєвому підвищенню ефективності своєї діяльності, а також раціональному використанню ресурсів на засадах їх капіталізації. На основі впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності та відповідальної конкурентоспроможності на рівні визначених територіальних природно-ресурсних комплексів можливо знизити рівень ризиків та витрат, а також забезпечити сталість фондів розвитку і підвищити конкурентоспроможність територій з урахуванням інтересів місцевих громад.